

**“KEN JE MIJ? WIE KEN JE DAN?
KEN JIJ MIJ BETER DAN IK?
WEET JE MIJ, WAT WEET JE DAN?
KEN JE MIJ BETER DAN IK?”**

(Hertaling van psalm 139, door Huub Oosterhuis. Gezongen door zijn dochter Trijntje.)

Ken je mij? Ik ken mijzelf amper. En dat lijkt me voor mijn gemoedsrust maar goed ook, want als alle diep-duistere lagen van mijn onderbewustzijn en alle schuldgevoelens daarin ineens in het daglicht van mijn bewustzijn zouden treden..... Niet voor niets worden in sprookjes die verborgen lagen in een menselijke geest vaak getekend als gevaarlijke wilde dieren, als bedreigende boze geesten, als verslindende duistere afgrond. Je moet wel erg dapper zijn om de kooi van die onderwereld te openen en de confrontatie aan te gaan. Ik las eens, dan je dan voor de “vrije” keuze staat: krankzinnig worden of verlicht. Soms springt die deur echter als vanzelf open, zoals mij ooit overkwam. Ik kon aanvankelijk alleen nog maar huilen en stotteren. Niemand was in staat me te helpen, want ik kon het zelf niet onder woorden brengen.

Kon niemand mij helpen? Dat is niet waar. Mijn lieve vriendin Monica bleef rustig bij mij, probeerde niet te helpen, wees op datgene, dat mij toch bleef lukken, ondanks de kille duisternis; zij “was” er gewoon, en accepteerde daarmee de duistere chaos; accepteerde mij in mijn vaak woedende en wanhopige onbeholpenheid. Wat bleef zij in mij zien? Zag ze haar lief, wat er ook gebeurde? Kende zij mij? Kende zij mij beter dan ik?

Zij zag natuurlijk ook geen oplossing, maar ze bleef mij “zien” als haar lieve vriend. Zij kende mij beter dan ik. Natuurlijk wist ik, wisten wij, dat deze vriendschap volgens kerkelijk recht en binnen de regels van de orde der Dominicanen officieel niet geoorloofd was. Ook dat was een gedeelte van de duistere afgrond in mijn onderbewustzijn. Maar een eenvoudige broeder-dominicaan – Jan Beurze o.p. – zou later vaak zeggen, als ik bij Monica op bezoek ging: “Koop een struik bloemen voor die vrouw, want zij heeft jou voor het priesterschap en de orde behouden”.

Wellicht is dat een van de mooiste eigenschappen van volwassen geworden liefde: zij wordt “zonder waarom”. Ook dat heb ik ooit meegemaakt. Een heel goede kennis van mij zat tegen zijn vrouw te weklagen, dat hij bij God niet begreep, waarom zij van hem hield. Hij was zo pessimistisch, zo weinig sociaal, zo weinig gezellig, zo

weinig het zonnetje in huis, zo negatief. Zijn vrouw luisterde zonder te onderbreken. Toen hij eindelijk met zijn klaagzang ophield, zei ze: “En daarom houd ik van je”. Het moet niet gekker worden! Of moet ik zeggen: “Jij kent mij beter dan Ik, want je ziet mij met de ogen van je hart”?

Wat zie je, als je ziet “met de ogen van het hart?” Kent u dat kinderspelletje nog: “Ik zie, ik zie, wat jij niet ziet?” Ik zag dan bij voorbeeld iets roods, en de anderen maar zoeken, totdat zij dat rode ding ook zagen! Zien wat je nog niet ziet! Wat zie je dan? Ik vond een spoor in: *“Als ziende de Onzienlijke”*; het meesterwerk van Han Fortmann, dat een diepe indruk op mij heeft gemaakt. (Hilversum, 1964.) Hij noemt de projectie als een van de belangrijkste krachten in het religieuze denken, dus juist niet als een verwijt aan Godsdienstig denken, zoals zo vaak gebeurde.

De projectie-theorie leerde volgens hem, dat de religieuze staat waarin een mens verkeert, te omschrijven is als het 'participerend' deel-hebben aan alles wat bestaat en leeft. Ik ben deel van het geheel, en als ik een onderdeel dus benoem met mijn beeld, bevestig ik deze fundamentele eenheid. Ik benoem het met de naam, die het voor mij heeft, dus vanuit mijn verbondenheid ermee.

Zo noem ik God mijn Vader, omdat ik dezelfde verbondenheid met Hem ervaar en zoek, die ik met mijn lieve vader had. Ik benoem de Grote Onbekende met een naam, die voor mij liefdesverbondenheid inhoudt. Ik projecteer een liefdesnaam tegen de Grote onbekende, als een dia op een leeg scherm.

Dan zie ik naar Degene, die ik niet kan zien, maar nu met de ogen van mijn hart. Dan “zie” ik Hem en “zie” ik in Hem, via de verbondenheid in liefde, wat ik niet zie. In zekere zin “maak” ik God zo tot mijn Vader, zoals ik deze vrouw in liefde maak tot “mijn lief; mijn schat”.

Maar ik kan God nu dus ook voor mij maken tot “Moeder”, of “mijn Lief”. Of “Shaddai”. Of zoals een pastoraal werkster de Eeuwige noemde: “Godelieve”. Dit projecteren van namen op het lege scherm van de Onnoembare was iets, waar Meister Eckhart o.p. al over mijmerde.

“Voordat er schepselen waren, was God nog niet God. Hij was wat Hij was. Toen de schepselen ontstonden en hun geschapen bestaan ontvingen, toen werd God niet in Zichzelf God, maar in de schepselen was Hij God.....” Want ook het woord “God” is als een naam, die door mensen geprojecteerd wordt tegen het lege scherm van de Onnoembare.

Wat ziet God in mij, dat ik niet zie? Wat kan oneindige liefde anders zien, dan een

mensenkind, dat door dat zien zelf oneindig geliefd wordt? Het is genade: om niets gegeven, want niets maakt mij er waardig voor. Maar oneindige liefde kan gewoonweg niet anders dan grenzeloos liefhebben! Ik vond dat terug in een preek van Meister Eckhart o.p. waarin hij – tegen de gewone overtuiging in – zegt, dat ik niet verschrikkelijk mijn best moet doen om God lief te hebben. Want zelfs in het beste geval blijft dat menselijk gepruts. Hij adviseert, dat ik “er gewoon bij ga zitten en mij overgeef aan de overstelpende liefde van God”. Geen doen, maar overgave.

Citaten uit zijn preken:

“Al het geschapene is echter begrensd, beperkt, onderscheiden en eigen en zo is het geen (echte) liefde meer. God is echter in Zijn wezen alomvattende liefde”.

(“Lateinische Werke, IV, 1956, blz. 52. Vert. A. van der Braak.)

In een andere preekpassage benadrukt de dominicaan, dat God *“Zich niet van ons kan en wil scheiden”*. Nog kernachtiger drukt hij dit uit met de woorden: *“De liefde sluit waarlijk niets buiten”*. Zich bewust en zonder waarom – op genade of ongenade – aan die stortvloed van Goddelijke liefde overgeven is voor Meister Eckhart o.p. het belangrijkste “werk” in het geloven.

Liefde is in diegene die liefheeft,
niet in diegene die wordt liefgehad.

PLATO (428-347 v.C.)

Betekent dit, dat je er maar op los kan leven, want je krijgt toch vast en zeker vergiffenis? Inderdaad begonnen allerlei kerkelijke leidinggevenden al in de tijd van Meister Eckhart o.p. zo te kwebbelen. En ze doen dat nog steeds. Verschillende mystici reageerden hierop: wel, als je zo de oneindige liefde meent te moeten beantwoorden, dan ga je je gang maar! Maar bedenk wel, dat deze egoïstische benadering niets afdoet aan de oneindige en onvoorwaardelijke liefde van de Eeuwige, die zelfs al dat menselijk gedoe tolereert, want volkomen liefde kan nu eenmaal niet anders.

“De liefde laat zich niet kwaad maken en rekent het kwade niet aan.....Alles verdaagt zij, alles gelooft zij, alles hoopt zij, alles duldt zij”. (1 Kor. 13.)

Sommigen mystici, door liefde bevangen als zij zijn, kijken met de nodige spot naar het soort economisch geloofsdenken, dat beweert: “Wie goed doet, wordt beloond; wie kwaad doet, wordt zwaar gestraft”. Zo zei Meister Eckhart o.p. in een preek: *“Nogal wat mensen willen God met hun ogen zien, zoals ze een koe zien, en willen van God houden zoals ze van een koe houden. Daar houd je van om de melk en de kaas en om je eigen belang. Zo doen alle mensen die van God houden vanwege uiterlijke rijkdom of innerlijke troost; en die houden niet echt van God, maar ze houden van hun eigen belang.”* (Preek: “Quasi vas auri solidum”.)

En van een vrouwelijke moslim-mystica – Rabia Basri, Basra, Turkije, 713-801 – wordt verteld, dat zij eens op straat liep met in de ene hand een brandende fakkel, en in de andere een emmer water. Op de verbaasde vraag van haar bewonderaars, wat zij daarmee ging doen, antwoordde zij: *“Ik ga de hemel afbranden en de hel blussen. Dan zien we, wie werkelijk Allah liefheeft”*.

Want werkelijke liefde overstijgt de vraag naar het nut, naar het waarom. Zij is wat zij is: zonder waarom en daarom juist Goddelijk, omdat ook Gods liefde zonder waarom is: pure genade, om niets.

Meister Eckhart o.p.” *“God laat ons niets overkomen, waarmee hij ons niet naar zich toe lokt. Ik wil God nooit ervoor danken, dat Hij mij lief heeft, want dat kan Hij niet laten, Zijn natuur dwingt Hem daartoe; ik wil hem ervoor danken, dat Hij het in Zijn goedheid niet laten kan, dat Hij mij moet liefhebben”*.

“Ik ben een gelukkig mens”, zei Meister Eckhart o.p. eens. Ik kan het me een beetje voorstellen, want als je beseft, dat je zo mateloos bemind wordt.....Logisch, dat er tegenwoordig binnen, maar vooral ook buiten de officiële kerken, veel belangstelling is voor zijn vreemde, lieve God.

Leo Raph. A. de Jong o.p.

Augustus 2018.

Leerhuis Spiritualiteit, Voorschoten, no. 3.

=====